

Rangos közép-európai irodalmi díjat ítél oda szeptember 7-én a nemzetközi zsűri Závada Pálnak a Vilenica Irodalmi Fesztiválon, Szlovéniában. A fő díjat idén Ana Blaudiana román költőnő vehette át. A találkozó másik díját hozta el Závada, akit az ötszáz oldalas Vilenica-antológia harminc országból érkezett szerzői közül választott ki az ad hoc zsűri. A verseny nagyon szoros volt, és a döntés egyhangú. Závada Pál új regényének, a *Milota*nak egy részletével szerepelt a találkozó kötetében, valamint a felolvasáson. A döntőnkök nagyra értékelték a szerző témaválasztásán túl a regény eleven epikai világát, humorát, részletgazdagságát és elmélyültségét. Závada prózája olyan tapasztalaton nyugszik, melyet a közép-európai térség nyelvezete testesít meg – hangzott az értékelés. A *Milota* részle-

Vilenica kristálya Závada Pálnak

tét a magyar művek kitűnő tolmácsolója, a ljubljana Marjanca Miheli ültette át szlovénra, aki a *Jadviga párnája* című regényből is publikált már részletet szlovén folyóiratokban.

Vilenica Irodalmi Fesztiválját tizenhetedik alkalommal rendezte meg a Szlovén Íróegyesület a Karszt különböző színhelyein. Így a méntelepéről híres Lipicán, a Karszt fővárosában, Štanjelban, melynek várában vehette át a díjat Závada Pál. Egy napot a szlovén fővárosban, Ljubljanában töltöttek a fesztivál vendégei, akikhez a várbéli felolvasósten Milan Kučan, a Szlovén Köz-

társaság elnöke is csatlakozott. A nagydíj átadásának színhelye a Karszt oly jellemző cseppkőbarlangok talán legszebbike, a tündérbarlang, Vilenica, melyről nevét kapta a találkozó 1986-ban. Tavaly az észt Jaan Kaplinski, korábban többek között a horvát Slavko Mihaljević, a boszniai Josip Osti, a lengyel Adam Zagajewski, a szlovák Pavel Vilíkovi, még előbb Zbigniew Herbert, Milan Kundera és Peter Handke kapta Vilenica díját.

A magyar jelenlét kezdettől erőteljes ezen a közép-európai találkozón, amely a térség értékeit akarja a nagyvilág elé tárni.

Esterházy Péter 1988-ban harmadikként vette át a Vilenica-díjat. Tíz év múlva, 1998-ban Nadas Péter *Egy családregény vége* című regényével lett a nagydíj birtokosa. Vilenica kristályát a magyarok közül először Grendel Lajos kapta meg 1991-ben, majd Kukorelly Endre 1992-ben és Vörös István 1999-ben. Mindent összevetve, eddig a magyarok vitték el innen a legtöbb díjat.

Tavaly a magyar próza szerepelt egy-egy irodalmi esten és a *Sodobnost* című szlovén folyóiratban, Garaczi László, Kukorelly Endre, Németh Gábor, Parti Nagy Lajos írásával és Farkas Zsolt tanulmányával. Idén Ágoston Zoltán, a *Jelenkor* főszerkesztője vett részt a programon, továbbá a találkozó konzultánsai, Csordás Gábor, a *Jelenkor* Kiadó igazgatója és e sorok írója.

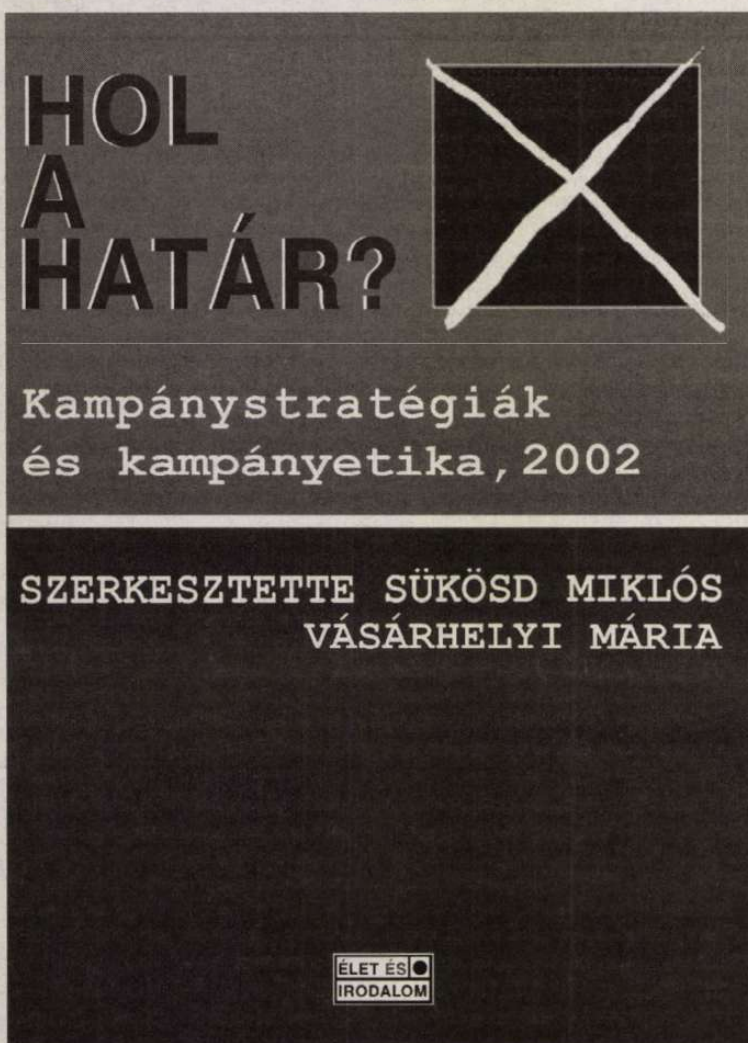
A nem egészen kétfélmillió, 1991 óta önálló Szlovénia jól

működő irodalmi fórumot tudott teremteni a közép-európai térség irodalmának. 1986-ban az alapító és az első tizenkét évet végig irányító Veno Taufer költő első sorban a térség problémáira irányította a figyelmet. Itt Osojnik, aki 1999-ben vette át az igazgatói teendőket, a világnak akarja felmutatni Közép-Európa irodalmi értékeit, élve a világháló kínálta lehetőségekkel.

A Karszt hullámmozgásainak, Lipica gyönyörű lovainak, a helyből sugárzó harmóniának és a szlovénok kedvességének köszönhetően e találkozó hangulata egészen különleges. Esterházy Péter a *Harmonia caelestis*ben szentelt egy fejezetet Szlovéniának. Egy-egy írást ihletett a találkozó 1993-ban Balla Zsófia és Kukorelly Endre tollából is idén, a *Jelenkor* februári szlovén-számában.

Gállos Orsolya

Új ÉS-könyv!

2002. június 12–13-án nagy visszhangot kiváltó konferencia zajlott a CEU Auditóriumában, a Közép-Európai Egyetem, a Nyilvánosság Klub és a Független Magyar Művészeti Alapítvány szervezésében. A konferencia célja az volt, hogy tudományos alapossággal feltárja a 2002-es országgyűlési választási kampány egyes rétegeit, és bemutassa azokat az új tartalmi és formai technikákat, amelyek hatására felmerült az európai politikai, etikai határvonalak átlépésének gyanúja.

A konferencia öt szekcióban zajlott. A felkért előadók egy leadott, írott tanulmány rövidített, mintegy tizenöt perces előadásával szerepeltek. A résztvevők szekciónként megvitatták az előadásokat. Az elhangzottakról hang és képfelvételt készült.

Ez a kötet a konferencia előadásának és vitáinak szerkesztett kiadása.

A kötet szerzői: Angelusz Róbert, Bíró Béla, Sz. Bíró Zoltán, Boros Géza, Bozóki András, Bruck Gábor, Bujdos Attila, Czene Gábor, Csigó Péter, Csizmadia Ervin, Dányi Endre, Galló Béla, Gellérty László, Gerő András, Gombár Csaba, Hubai László, Juhász Gábor, Kiss Balázs, Koltai Tamás, Kun István, Lakner Zoltán, Lugosi Viktória, Mink András, Petőcz György, Petschnig Mária Zita, Sárkány László, Sáska Géza, Sipos Balázs, Sükösd Miklós, Szilágyi Ákos, Tamás Gáspár Miklós, Tamás Pál, Tóth Csaba, Török Gábor, Vásárhelyi Mária, Zöldi László.

A kötet ára 2450 forint. Megvásárolható a könyvesboltokban, illetve 2000 Ft + postaköltségért megrendelhető, illetve megvásárolható a kiadónál (1089 Rezső tér 15., tel.: 210-5149, fax: 303-9241, e-mail: es@es.hu)

A jászladányi iskolapélda

A jászladányi iskola esete az egyik legjobb példa arra, milyen módon lehet az alkotmányosság és a törvényesség látszata mögé bújva ki játszani az alkotmányt és a törvényeket. Sokan sokfélet nyilatkoztak ebben a kérdésben, anélkül azonban, hogy elemezték volna, tulajdonképpen milyen érdekek csaptak össze iskolaalapítás ürügyén; milyen értékek sérültek egy látszólag mindennapi eljárásban, s kinek milyen felelőssége van ebben az ügyben?

A kérdések megválaszolásához az alkotmánynak abból a rendelkezéséből kell kiindulni, amelyik minden magyar állampolgár részére biztosítja a művelődéshez való jogot, s ennek keretei között az ingyenes és kötelező általános iskolát, valamint a mindenki részére hozzáférhető középiskolát. Az ingyenes és kötelező általános iskola megszervezése a községi, városi, fővárosi kerületi, megyei jogú városi önkormányzat kötelezettsége. A feladatellátásra kötelezett helyi önkormányzat akkor tesz eleget maradtalanul a törvényekből reá háruló feladatainak, ha a településen élő minden arra jogosult tanulóknak biztosítja a megfelelő szintű szolgáltatást anélkül, hogy különbséget tenne az érintettek között származásuk, anyagi helyzetük, bőrük színe vagy bármilyen más alapon. Az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezmény tiltja a hátrányos megkülönböztetés minden formáját az oktatásban. Megkülönböztetésen érteni kell minden olyan különbségtételt, kizárást, korlátozást vagy kedvezést – így például valamely személy vagy csoport kizárását az oktatás bármely formájából vagy valamely személynek, csoportnak alacsonyabb színvonalú oktatásra való korlátozását; személyek vagy csoportok részére külön oktatási rendszer vagy intézet létesítését, illetve fenntartását –, amelynek a célja vagy következménye, hogy az oktatás terén megszüntesse vagy akadályozza az egyenlő bánásmód elvének érvényesülését.

A közoktatásról szóló törvény az alkotmánynak a tanszabadságra és a tanítás szabadságára vonatkozó rendelkezéseire építve biztosítja az intézménylétesítés szabadságát, továbbá a szülő részére az intézmény szabad megválasztásának jogát. Ezért az állam és a helyi önkormányzatok mellett iskolát létesíthet és működtethet többek között alapítvány is. Az iskola létrejöttéhez és tevékenységének megkezdéséhez szükséges engedélyek kiadására általános iskola esetén a székhely szerint illetékes jegyző jogosult. Az engedélyt a jegyzőnek ki kell adnia, amennyiben az iskola működéséhez szükséges személyi, tárgyi eszközök rendelkezésre állnak, illetőleg igazolják a működést biztosító költségvetési források meglétét.

Nem vitathatóan az ország iskoláiba járó roma tanulók jelentős része anyagi, szociális szempontból hátrányos helyzetben van. Ezért felkészítésük, a többi tanulóval azonos szintre hozásuk az átlagnál nagyobb gondosságot, körültekintést igényel a pedagógusoktól. Az általános tapasztalat szerint e pedagógiai többletmunka hiányában nő a szakadék a tanulók között. Ez a lemaradás magával hozhatja a tanulási kudarcot, az évfolyamismétlést, és megnehezítheti az iskolába járó valamennyi tanuló felkészítését. A jól felkészült pedagógusnak azonban tudnia kell, hogy ezek a problémák megoldhatók, kezelhetők. Ehhez megfelelő módszerek állnak rendelkezésre, amelyekkel számos településen sikeresen oldották meg az érintett tanulók egy osztályközösségen belüli felkészítését és a lemaradásra ítélt tanulók felzárkóztatását. E kétszerteles idő- és munkaigényes megoldás helyett jászladányban a város vezetése más kiterjesztési pontot keresett és (látszólag) talált: jöjjön létre egy új iskola azoknak a tanulóknak, akik „képesek és akarnak tanulni”. Az iskolaalapítást a testület (látszólag) rábízta egy alapítványra, így látszólag minden törvényes, hiszen az alapítvány létrehozása ugyanolyan alkotmányos jog, mint az iskola létrehozása.

Elég nehéz megérteni, hogy mi is a probléma akkor, ha mindenki csak az alkotmányban biztosított jogaival él? Aki azonban veszi a fáradságot, és átvizsgálja az alapítványi iskola létrejöttének teljes folyamatát, könnyen felismerheti a lényegét: az alapítványi iskola soha nem jöhetett volna létre az önkormányzat nélkül, ugyanis az önkormányzat az általa fenntartott iskola épületének és felszerelésének egy részét adta át az alapítványi iskola működéséhez, továbbá vállalta, hogy hozzájárul az iskola fenntartásával és működtetésével kapcsolatos költségekhez is. E döntés megszületésének pillanatában törvénytörő helyzet állt be jászladányban, hiszen az önkormányzat hathatós közreműködésével megteremtődött annak lehetősége, hogy a településen élő tanulók jelentős csoportjával összefüggésben ne érvényesüljön az oktatás terén az egyenlő bánásmód elve. Az önkormányzati testületi döntés egyébként nemcsak ezért törvénytörő, hanem azért is, mert „elfelejtették beszerezni” a helyi kisebbségi önkormányzat egyetértését és az országos kisebbségi önkormányzat véleményét a határozat meghozatala előtt. Ezeknek a beszerzését ugyanis törvények írják elő a helyi önkormányzat részére minden olyan esetben, ha döntése érinti a kisebbséghez tartozók képviseletét. A megyei közigazgatási hivatal – törvényességi ellenőrzési jogkörében eljárva – felhívta a döntéshozót, hogy szerezz

be a szükséges nyilatkozatokat, s miután felhívása nem vezetett eredményre, bíróság előtt megtámadta a testületi döntést.

A jászladányi önkormányzat jegyzője „elfelejtette figyelembe venni”, hogy az önkormányzati határozatot bíróság előtt megtámadták, így a bírósági eljárás befejezéséig nem lehet érdemben eldönteni, rendelkezik-e az iskola a jogszabályban előírt feltételekkel vagy sem. Ugyancsak elfelejtette mérlegelni azt is, hogy az iskolával kapcsolatos államigazgatási döntések meghozatalában nem vehet részt, mivel az eljárási kérdéseket szabályozó törvény szerint az ügy elbírálásából ki van zárva az, akitől annak tárgyilagossága megítélése nem várható el. Nem jutott eszébe az sem, hogy a bírósági eljárás befejezéséig az államigazgatási eljárást fel kellene függeszteni, hanem kiadta az iskola működéséhez szükséges engedélyt. A megyei közigazgatási hivatal pedig nem tehet mást, megsemmisítette a jogellenesen kiadott államigazgatási engedélyt.

Mint látható, az engedélyezési eljárásban nincsen minisztériumi feladat. A már létrejött iskolának azonban be kell jelentkeznie az Oktatási Minisztérium által kezelt közoktatási információs rendszerbe. A bejelentkezéshez többek között csatolni kell a működés megkezdéséhez szükséges engedélyt, amellyel a jászladányi iskola nem rendelkezhetett. Ezért a nyilvántartásba vételt és az ezt igazoló OM-azonosító kiadását az Oktatási Minisztériumnak meg kellett tagadnia.

Megint a közoktatás mutatott rá egy olyan társadalmi problémára – az ország roma lakosságának kirekesztettségére –, amely messze túlmutat a közoktatáson, s amelyen a közoktatás egymaga – még akkor sem, ha nyilvánvaló, hogy milyen jelentős szerepe lehetne a megszüntetésében – nem tud segíteni. Változás csak akkor következhet be, ha közösen bontjuk le a falakat. Ehhez azonban végig kell gondolni mindenkinél, lehet-e válaszfalak, szögesdrótok között, állandó rettegésben élni? Ide vezet ugyanis minden kirekesztő politika.

Dr. Szűdi János
közigazgatási államtitkár
Oktatási Minisztérium

Gyermekjátékok

Baksai József festőművész kiállítása a Dorottya Galériában (Budapest, V. Dorottya utca 8.) október 13-ig látható.

Szeptember 30-án beszélgetés a művészessel és vendégeivel filmvetítéssel és borozgatással egybekötve. A belépés díjtalan.